

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด
เมื่อวันที่ ๑๔ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๒๖

ใจว่างเพราะธรรม

คำว่า “กิเลส” นี้เป็นศัพท์ที่จอมปราชญ์คือศาสดาของเรา ทรงบัญญัติให้ชื่อให้นามขึ้นมา สิ่งนี้เป็นข้อคิดต่อธรรม ซึ่งจะเกิดขึ้นภายในใจดวงเดียวกันกับสถานที่กิเลสอยู่นั้น ท่านให้ชื่อว่ากิเลส รวมหมดบรรดาสิ่งที่เป็นข้อคิดต่อธรรมและต่อใจของโลกทั้งมวล รวมเป็นคำว่ากิเลส ท่านแยกแขนงออกไปไม่มีประมาณ แต่ส่วนใหญ่มีอยู่ ๓-๔ ประการด้วยกัน เช่น ความโลภ คือ การแสดงออกจากตัวของกิเลสเป็นอาการออกมาเป็นแขนงออกมา ถ้าอยู่เฉย ๆ สิ่งเหล่านี้ไม่แสดงออกมาก็เป็นกิเลสอยู่ตามหลักธรรมชาติของมัน ซึ่งมีอยู่ภายในใจนั้น

เวลาอาการของกิเลสแสดงตัวออกมาก็เรียกว่า กิเลสทำงาน ความโลภทำงาน ความโกรธทำงาน ความหลงทำงาน ความรักความชังทำงาน หรือความยินดียินร้ายทำงาน เหล่านี้ล้วนแต่เป็นเรื่องของกิเลสทำงานเพื่อผลรายได้ของตน แล้วชนผลรายได้ทั้งหมดเข้ามาสู่ใจ กลายเป็นพินเป็นไฟ เป็นความทุกข์ร้อนขึ้นมาที่ใจของสัตว์โลกทั่วไป ใจจึงไม่มีว่างจากคำว่ากิเลสแม้ดวงเดียว จะเป็นใจสัตว์ใจบุคคล กำเนิดเกิดในสถานที่สูงต่ำขนาดใดก็ตาม ขึ้นชื่อว่าเกิด ชื่อว่าภพว่าชาติแล้ว ต้องไม่ว่างจากกิเลสครองหัวใจเช่นเดียวกันหมด เป็นแต่เพียงว่ามีมากมีน้อยต่างกันเท่านั้น

กิเลสเรื่องอำนาจมากภายในใจ ย่อมทำสัตว์ให้ได้รับความทุกข์ความทรมานมาก กิเลสเรื่องอำนาจน้อย ความทุกข์ก็มีน้อย กิเลสหมดไปจากใจเพราะอำนาจแห่งธรรมเป็นเครื่องสังหารไม่มีเหลือแล้ว ไม่มีคำว่ายุ่งยากลำบากลำบากเหมือนกิเลสครองใจ นี่คือธรรมครองใจ ธรรมครองใจนั้นทำใจให้ว่าง ว่างโดยหลักธรรมชาติคือธรรม ยุ่งโดยหลักธรรมชาติคือกิเลส อยู่ในใจดวงเดียวกัน เพราะฉะนั้นใจจึงไม่มีคำว่าว่างจากกิเลสแม้ดวงเดียว เว้นใจพระอรหันต์เท่านั้น

แต่ก่อนใจของท่านก็บรรจุสิ่งทั้งหลายที่เป็นข้อคิดเหล่านี้เต็มอยู่เช่นเดียวกับเรา ๆ ท่าน ๆ แต่เพราะการชำระสะสางด้วยวิชาธรรม ที่พระพุทธเจ้าประทานไว้โดยถูกต้องแม่นยำนี้ ไม่ลดหย่อนอ่อนกำลัง

ศรัทธาความเชื่อมั่นในธรรม พยายามเสริมขึ้นให้มากกว่าความเชื่อมั่นในกิเลส
วิริยะความเพียร เพียรเพื่อถอดเพื่อถอนกิเลส มากยิ่งกว่าการเพียรเพื่อสั่งสม
กิเลส

สติตั้งทำตั้งทางระมัดระวังจิตใจกายวาจาของตนให้มีกำลังมากขึ้นโดยลำดับ ยิ่งกว่าการระลึกไปตามแนวแถวของกิเลสซึ่งต้องใช้สติเช่นเดียวกัน เป็นแต่เพียงว่าใช้ไปในทางที่ผิดและถูกต่างกันเท่านั้น

สมาธิ ให้มีความเหนียวแน่นมั่นคงในหน้าที่การงานของตน เพื่อถากถางถอดถอนกิเลสออกจากใจ ให้มากยิ่งขึ้นกว่าความตั้งมั่นหรือความสนใจ ความแน่วแน่มั่นในกิเลสทั้งหลาย หรือความขยันหมั่นเพียรในกิเลสทั้งหลาย พลิกกันไปคนละด้าน

ปัญญา ใช้เพื่อการถอดถอนกิเลสประเภทต่าง ๆ ออกจากใจ ให้มากยิ่งขึ้นกว่าที่จะนำไปใช้เพื่อเป็นเครื่องมือของกิเลสไปทำงานเพื่อทำลายตัวเราเอง

นี่ธรรมกับโลก หรือกิเลสกับธรรม การกระทำก็อาศัยสติปัญญาเหล่านี้ แต่ท่านไม่เรียกว่าสติ ไม่เรียกว่าปัญญา ไม่เรียกสมาธิ ทั้ง ๆ ที่เป็นหลักธรรมชาตที่กิเลสนำมาใช้อยู่ตลอดเวลา เพื่อการทำลายและสังหารเรานั่นแล แต่นั่นเป็นทางผิดท่านจึงไม่เรียกว่าศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา เพราะทำคนให้โง่เขลา ทำคนให้ได้รับความทุกข์ ความลำบาก แต่ทางด้านธรรมะนี้เป็นศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา ซึ่งเป็นธรรมล้วน ๆ ในการถากถางหรือถอดถอนชำระกิเลสซึ่งเป็นข้าศึกต่อธรรม และเป็นข้าศึกต่อใจของเราออกโดยลำดับ จนกระทั่งหมดไปโดยสิ้นเชิง ตามหลักศาสนธรรมที่ทรงประกาศสอนไว้โดยถูกต้องแม่นยำแล้ว

อุบายวิธีการสั่งสอนของกิเลสเลี่ยมสอนมนุษย์ เลี่ยมสอนสัตว์ มีความแยบยล มีความละเอียดแหลมคมมากทีเดียว ถ้าไม่มีธรรมเป็นคู่แข่ง สัตว์โลกจะต้องถูกกล่อมจากวิชาของกิเลสโดยไม่มีวันพ้นตัวได้เลย นับแต่วันล่มจมไปโดยลำดับลำดา จิตใจนี้ร้อน ร้อน หากกาลเวลาสถานที่อิริยาบถไม่ได้ ถ้าลงกิเลสได้ครองหัวใจและทำงานอยู่บนหัวใจ โดยไม่มีธรรมเป็นเครื่องคัดค้านต้านทานแล้ว จะไม่มีสถานที่ใดร้อนยิ่งกว่าใจของสัตว์โลกที่กิเลสทำงาน ขอให้พากันจำไว้อย่างถึงใจ

กิเลสเรื่องอำนาจกับธรรมเรื่องอำนาจนั้น ถ้าเป็นโลกก็ต่างกันคนละโลก ถ้าเป็นทวีปก็ต่างกันคนละทวีป ผิดกันถึงขนาดนั้น เท่าที่สัตว์โลกได้ยอมตนเป็นเครื่องมือของกิเลสและเป็นที่ขบถายของมัน เป็นที่อยู่ที่อยู่อาศัยทุกสิ่งทุกอย่างของกิเลสนั้น ก็เพราะเราไม่มีความรู้ความฉลาดพอที่จะปลดเปลื้องหลีกเลี่ยงตนเองจากสิ่งทั้งหลายเหล่านี้ จึงต้องยอมรับความทุกข์ ซึ่งเป็นผลเกิดขึ้นมาจากกิเลสผลิตขึ้นมาโดยทั่วกัน

นี่แหละที่พระพุทธเจ้าอุบัติขึ้นมาในโลก เป็นลาภอันประเสริฐของสัตว์ และเป็นธรรมชาติที่อุบัติได้ยาก ก็เพราะธรรมต้องมีครู มีแบบมีฉบับ สัตว์โลกที่ถูกกล่อมอยู่ด้วยเพลงของกิเลส ใครเล่าจะไปสนใจต่ออรรถต่อธรรม ต่อวิชาที่จะมา

ทำลายกิเลส นอกจากสนใจต่อการส่งเสริมรายได้ ให้กิเลสนำผลนั้นเข้ามาเผาผลาญ
ตนทุกถ้วนหน้าไปเท่านั้น

ด้วยเหตุนี้การอุปบัติของพระพุทธเจ้าแต่ละพระองค์นั้น จึงเป็นของยากของ
ลำบากที่สัตว์โลกทั้งหลายจะได้พบได้เห็นได้ยินได้ฟัง เพราะพระวาจาพระโอวาทของ
พระพุทธเจ้านั้น ไม่ได้นำมาจากผู้หนึ่งผู้ใดในสามแดนโลกธาตุนี้ แต่นำมาจากหลัก
ธรรมชาติแห่งความสามารถ ที่เป็นสัพพัญญูของพระพุทธเจ้าเพียงพระองค์เดียวเท่านั้น
การที่จะได้อรรถได้อรรถขึ้นมาสั่งสอนโลก พร้อมทั้งพระองค์ก็หลุดพ้นจากแหล่งแห่ง
กองทุกข์ที่ก่ดขี่บังคับทั้งหลายได้ ก็เพราะพระบารมีที่ทรงสั่งสมมาไม่หยุดไม่ถอย และ
ไม่พ้นจากพละ ๕ ที่กล่าวมาในเบื้องต้นนั้นว่า ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา นี้เลย

เมื่อได้ทรงพยายามบำเพ็ญเต็มสติกำลังความสามารถไม่หยุดไม่ถอย เพราะมี
แต่การบำรุงส่งเสริมโดยถ่ายเดียว ธรรมซึ่งเป็นสิริมงคล ซึ่งเป็นของดีและเป็นของดีเลิศ
ย่อมปรากฏขึ้นในพระทัยโดยลำดับลำดับ จนถึงได้ผ่านพ้นขึ้นมาเป็นความตรัสรู้ กลาย
เป็นศาสดาเอกของโลกให้เราทั้งหลายได้กราบไหว้บูชา และได้ยินได้ฟังคำว่าธรรม ๆ
มาจนกระทั่งบัดนี้ จึงเป็นของยากของลำบากมาก สำหรับพระพุทธเจ้าแต่ละพระองค์ที่
จะมาอุปบัติตรัสรู้ในโลก และรื้อขนสัตว์โลกให้พ้นโสมภังคารทั้งหลายเหล่านี้

เราทั้งหลายเป็นเพียงผู้ได้ยินได้ฟัง โดยไม่ต้องได้ค้นคว้าหาวิชาประเภทนี้
เพียงบำเพ็ญตามพระโอวาทคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ยังถือว่าเป็นความลำบาก
ลำบาก ให้กิเลสเหยียบย่ำทำลายรื้อถอนศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา เป็นเครื่อง
มือของมันเสียจนสิ้น แล้วเราจะหวังประโยชน์อะไรจากความเป็นอยู่แห่งมนุษย์
และเราหวังความสุขความเจริญจากอะไร หวังความสุขความเจริญจากกิเลส ก็มีแต่
ฝันแต่ไฟที่เผาผลาญสัตว์ทั้งหลายอยู่

เช่นเดียวกับนักโทษหวังความสุขความเจริญในเรือนจำ จะได้ความสุขความเจริญที่ไหน
ในเรือนจำสำหรับนักโทษทั้งหลายที่ถูกคุมขังไว้ นั้น เราทั้งหลายที่ถูกคุมขัง เป็นนักโทษ
ของกิเลสบังคับบัญชาอยู่ตลอดเวลา จะหวังความสุขความเจริญที่ตรงไหน ในความเป็น
นักโทษแห่งวัฏจักรนี้ นอกจากจะพยายามแหวกว่ายตนให้หลุดพ้นไปเสีย ด้วยอรรถ
ธรรมของพระพุทธเจ้าเท่านั้น ความหวังที่เราต้องการนี้จะไม่ปรากฏขึ้นมา และไม่
สมบูรณ์ให้เห็นตามความมุ่งหมายของเราได้เลย

การชำระกิเลสว่าเป็นของยาก อะไรพาให้ยาก ธรรมท่านไม่ได้พาให้ยาก มรรค
ผลนิพพานไม่ได้พาให้ยาก ธรรมทั้งหลายไม่ได้พาให้ยาก คำว่ายากคำว่าลำบากล้วน
แล้วแต่เป็นเรื่องของกิเลสทั้งหมด หากเราไม่ฝ่าฝืนความยากความลำบาก ไม่อดไม่ทน
แล้ว ก็ชื่อว่าเราแพ้กิเลสวันยังค่ำ หรือเราไม่ต่อสู้กิเลส เราหมอบราบต่อกิเลสวันยังค่ำ

ความเพียรจะไม่ปรากฏในทางที่ถอดถอนหรือชะล้างสังหารกิเลสได้เลย นี่เป็นหลักสำคัญที่เราจะคิดสำหรับนักบวช

เบื้องต้นได้พูดถึงจิตไม่ว่าง ความไม่ว่างของจิตนี้เต็มไปด้วยความทุกข์ความทรมาน เพราะยาพิษฝังอยู่ภายในนั้น มีวิชาเป็นพื้นฐานแห่งยาพิษทั้งหลาย กระจายแขนงออกมาเป็นความโลภ เป็นความโกรธ เป็นความหลง เป็นราคะตัณหา โกรธเกลียด ชังต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นพิษเป็นไฟสำหรับเผาผลาญหัวใจทั้งนั้น ไม่ใช่ของดี ทำให้ไม่ต้องสนิทสนมกับสิ่งเหล่านี้โดยไม่มีวันจิตจางเลย จะหาทางหลุดพ้นจากสิ่งเหล่านี้ ทำจิตให้ว่างจากสิ่งเหล่านี้ได้เพราะเหตุผลกลไกอะไรเรามองไม่เห็น ถ้าได้เห็นห่างจากพระโอวาทคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเสียเท่านั้น จะไม่มีวันหลุดพ้นไปได้เลย จะก่อก่อกักป้อมไม่มีกำหนด เรียกว่าอนันตกาล หากกาลหาเวลาที่หลุดพ้นไม่ได้ มีศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา นี่เป็นสำคัญที่จะเป็นทางให้หลุดพ้นได้

การแนะนำสั่งสอนหมู่เพื่อน ได้สั่งสอนมาเป็นเวลานานตั้ง ๓๐ กว่าปีมาแล้ว ควรจะถึงใจ เพราะการสั่งสอนทุกแง่ทุกมุม ไม่ได้สั่งสอนด้วยความดันเดาเกาหมัด สอนจากเหตุจากการที่ได้ประสบพบเห็นมา ทั้งวิธีต่อสู้ วิธีบร่ำฆ่าฟันกับกิเลส ตลอดถึงผลที่ได้มากน้อยเพียงไร ก็นำมาท่อมเทให้หมู่เพื่อนฟังทั้งสิ้น ไม่มีอะไรเหลืออยู่ภายในใจเลยแม้แต่น้อย หากว่าเป็นสิ่งที่จะหมดเนื้อหมดตัวไปได้แล้ว เราหมดเนื้อหมดตัวไปนานแล้ว ไม่มีอะไรเหลือติดตัวเลย ทำไมหมู่เพื่อนจึงไม่ถึงใจในคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าซึ่งเป็นความจริง ที่ได้นำมากล่าวมาสั่งสอนอยู่ทุกเวล่ำเวลา ทำไมจึงให้กิเลสมันจุดมันลากเอาต่อหน้าต่อตาให้เห็นอยู่เป็นประจำ จนเกิดความสลดสังเวช บางครั้งเกิดความท้อถอย เกิดความอ่อนใจเป็นลำดับลำดับ เกิดความสลดสังเวชในกิริยาอาการที่แสดงขึ้นของหมู่คณะ ซึ่งเท่ากับว่าไม่เคยได้ยินได้ฟังการแนะนำสั่งสอนหนักเบา มากน้อยอย่างถึงใจนั้นมาบ้างเลย นี่เป็นเหตุให้ฝังจิต

จะคิดก็คิดนักปฏิบัติ อย่างมาแสดงความหยาบโลนให้เห็น ซึ่งเป็นเรื่องของกิเลสทั้งมวล คำว่ากิเลสนั้นได้เคยเห็นเคยรู้เคยเป็นอยู่แล้วภายในจิต ถ้าหากจะวิเศษวิโสต่างคนก็ได้วิเศษวิโสไปแล้ว ไม่จำเป็นต้องมาได้รับความทุกข์ความทรมานดังที่เป็นอยู่นี้เลย นี่ก็เพราะเห็นว่าเป็นสิ่งที่ไม่ดีนั่นแล ความไม่ดีก็ธรรมเป็นผู้ชี้ผู้แนะตามหลักความจริงแท้ ๆ อะไรจะแสดงขึ้นมามันไม่ดีทั้งนั้น แม้แต่อยู่ในใจไม่แสดง มันก็ไม่ดีอยู่ในใจนั่นแล เวลาแสดงออกมาก็เป็นความไม่ดีของการแสดงออก แล้วนำผลเข้าไปสู่ตัวเองและเรียกราดสาดกระจายไปสู่วงคณะ ให้เกิดความเสียหายเดือดร้อนไปตาม ๆ กัน

กิเลสไปที่ไหนเป็นของดีเมื่อไร เป็นความกระทบกระเทือนทั้งนั้น อยู่ในใจก็กระทบกระเทือนจิตใจ ระบายออกทางกายวาจาความประพฤติ ก็กระทบกระเทือนไป

โดยลำดับลำดับ หาคความสวยงามในตัวเองไม่ได้ ขึ้นชื่อว่ากิเลสแล้วต้องเป็นพิษเป็นภัยเสมอไป ไม่ว่าจะส่วนหยาบ ส่วนกลาง ส่วนละเอียดของกิเลส เป็นพิษเป็นภัยด้วยกันทั้งนั้น เหมือนกันกับยาพิษ จะเอาออกมาส่วนย่อยส่วนใหญ่ส่วนไหนก็ตาม เป็นยาพิษทั้งมวล ล้วนแล้วแต่สิ่งที่จะสังหารมนุษย์และสัตว์ทั้งหลายให้ฉิบหายไปด้วยกัน

ขึ้นชื่อว่ากิเลสก็เป็นยาพิษสำหรับจิตใจ และเป็นมานานแล้วควรจะต้องเช็ดถูควรชำระชำระนำธรรมเข้าไปแก้ไขถอดถอนและเช็ดธรรมอย่างถึงใจ ศรัทธาเชื่อมรรคผลนิพพาน เชื่อในบุญในกรรม เชื่อในโอวาทคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าว่าเป็นศาสดาองค์เอกอย่างแท้จริง วิริยะเพียรชี่ นักปฏิบัติไม่เพียรใครจะเพียร สิ่งที่ถูกมัดรัดตรึงอยู่ในใจของเราจนหาเวลาเวลา ถ้าจะหลุดถึงเรื่องลมหายใจแล้ว มันจะแทบหายใจไม่ได้เพราะถูกรัดจากกิเลส แต่นี่ช่องหายใจมันเปิดไว้เราจึงได้หายใจ หากมันปิดเหมือนอาการอื่น ๆ ของจิตแล้วเราจะไม่ได้หายใจ ตายไปนานแล้ว นี่มันเปิดช่องเปิดทางไว้ให้หายใจ

ทุกข์ก็ยอมรับว่าทุกข์อยู่ภายในใจ แต่เปิดทางไว้ที่ลมหายใจไม่ให้ตาย เพราะเหตุใด เพราะใจไม่ใช่ของตาย ถึงจะทุกข์ยากลำบากขนาดไหนก็ยอมรับว่าทุกข์ แต่ไม่ฉิบหายไม่ตาย กิเลสจึงต้องได้อาศัยสถานที่นั้นคือจิตดวงนั้น เป็นสถานที่อยู่ เป็นสถานที่ทำงานของตน ส่วนจิตจะได้รับความทุกข์ยากลำบากประการใดนั้น กิเลสไม่ได้สนใจ ไม่ได้คิด ไม่ได้ให้อภัยแก่ผู้ใด นอกจากทำงานให้เต็มตามความต้องการของตนเท่านั้น

เป็นยังไงหัวใจเรา ปฏิบัติมาเป็นเวลานาน มีกิเลสตัวไหนถลอกปอกเปิก นอกจากธรรมกระเจิงไปเท่านั้น หากมีมากมีน้อยก็แตกกระจัดกระจายไปหมด เพราะอำนาจของกิเลสมันกดมันตัน มันบีบมันบังคับให้แสดงออกในกิริยาอาการต่าง ๆ จนดูไม่ได้ นี่หรือนักปฏิบัติธรรมะเป็นเช่นนี้หรือ เราอยากจะถามอย่างนั้น ถามตัวเองก็ถามมาพอแล้ว เพราะกิเลสในหัวใจก็เคยมีกับหมู่กับเพื่อนเหมือนกันไม่ใช่ไม่มี ก็เคยถามถามนี้ก็ถามเพื่อจะเอาเหตุเอาผล เพื่อความแก้ไขถอดถอนกิเลส สังหารกิเลสให้ขาดสะบั้นไปจากใจนั้นแล้วจึงต้องถาม นี่การถามหมู่ถามเพื่อนก็ถาม เพราะเป็นครูเป็นอาจารย์แนะนำสั่งสอนหมู่เพื่อนมาเต็มสติกำลังความสามารถ

เป็นอย่างไรรู้จะต้องเป็นเช่นนั้น ผู้ปฏิบัติธรรมปฏิบัติอย่างไรจึงให้กิเลสออกหน้าออกตา เหยียบย่ำทำลายไปเสียจนจะขาดสะบั้นไปหมด เมื่อไรจะคิด อยู่กับครูกับอาจารย์ก็ได้แนะนำสั่งสอนเต็มสติกำลังความสามารถ ผลเหล่านั้นไปไหนหมด จึงมีแต่กิเลสมาออกร้านตลาด นี่หรือของดีของวิเศษอยู่ตรงนี้หรือ นั่นซี ที่ว่าไปไหนต้องเสาะแสวงหาครูหาอาจารย์ ถ้าลำพังมันก็เป็นเช่นนั้น ไม่มีใครปลุกใครเตือนไม่มีใครดูต่าว่ากล่าวมันยิ่งจะไปใหญ่ ขนาดอยู่กับครูกับอาจารย์ต่อหน้าต่อตายังเป็นไปได้ ทำไมอยู่

โดยลำพังมันจะไม่แสดงเต็มฤทธิ์เต็มเดชของเพลงกิเลส เต็มกายวาจาใจเล่า ต้องเต็ม อยู่ตลอดเวลา มันอัดอั้นตันใจเหมือนกับติดคุกติดตะราง อยู่ในวงธรรมวงวินัย อยู่ในแวดวงของครูอาจารย์แนะนำสั่งสอน มันเหมือนกับถูกกดถูกตันเอาไว้ ไม่ได้แสดงลวดลายของกิเลสอย่างเต็มสติกำลังของมัน เวลามีโอกาสมันก็จะลักออกมาให้เห็นชัด ๆ นำทุเรศ

อย่างที่ก่อสร้างอะไรเล็กน้อยเท่านั้น ก็เห็นเรื่องหยาบโหลนของหมู่เพื่อนมากมายทีเดียว นี่ที่คิดไว้ทุกแง่ทุกมุมว่าการก่อสร้างไม่ว่าประเภทใด เป็นข้าศึกต่อจิตตภาวนานั้น ประกาศลั่นให้เห็นชัดเจนแล้วเห็นหรือยัง ท่านทั้งหลายได้เห็นหรือยัง ในตำรับตำราท่านก็แสดงเอาไว้ เช่นอย่างในธัมมชັນธกวินัยก็มี การบำเพ็ญสมณธรรม ยิ่งผู้บำเพ็ญเริ่มฝึกหัดบำเพ็ญใหม่ ๆ ด้วยแล้วให้ระมัดระวัง สถานที่ใดมีการก่อสร้างอย่าไปอยู่สถานที่นั้น ให้หลีกเลี่ยงอยู่ในสถานที่ที่สงบ ไม่มีการงานอย่างอื่นหรือสิ่งแวดล้อมทั้งหลายเข้ามารบกวนใจ แม้ที่สุดไปอยู่ต้นไม้ที่ทรงดอกทรงผล มีนกกาทั้งหลายมาจิกมากินนั้นก็ไม่ให้ไปอยู่ ท่าน้ำที่ผู้คนหญิงชายขึ้นลงเสมอก็ไม่ควรไปอยู่ ให้ไปหาอยู่ในที่สงัดวิเวกนั้นท่านชี้แจงแสดงไว้ขนาดนั้น เพื่อความสะดวกสบาย เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นภัยต่อการประพฤติปฏิบัติธรรม งานเหล่านั้นทำได้ง่าย และการทำลายสมณธรรมของเราก็ทำลายได้ง่ายด้วย

การที่จะผลิตธรรม งานของธรรม บำเพ็ญงานของธรรม ทำงานของธรรมให้เกิดขึ้น ทำได้ยาก เกิดได้ยาก แต่ฉิบหายได้ง่าย ท่านจึงสอนให้ระมัดระวัง เพียงเท่านั้นเราก็เห็นได้ชัด ๆ ประจักษ์ตา ทั้ง ๆ ที่คิดไว้เรียบร้อยแล้วก็ไม่ผิดจากที่คิด ยังเลยความคาดคิดไปอีกมากมาย จนถึงเกิดความสลดสังเวชเพราะสิ่งเหล่านี้

มันทุกข์มันยากมันลำบากขนาดไหนการต่อสู้กับกิเลสการจะหักห้ามกิเลส มันจะตายก็ให้เห็นดูชินนักปฏิบัติ ทำไมจะต้องไปตายด้วยความกล้าไปตามกิเลส ตายด้วยการต่อสู้กิเลสตั้งพระพุทธเจ้าและสาวกทั้งหลายนั้นให้ได้เห็นซิ จึงสมนามว่าเป็นศากยบุตรของพระพุทธเจ้า ไม่ใช่เป็นบ่อของกิเลส เป็นทาสของกิเลส อันนี้เคยเป็นมาอยู่แล้วมันวิเศษวิโสอะไร

สอนก็สอนเต็มเม็ดเต็มหน่วย สอนจนไม่มีภูมิ หมดภูมิทุกสิ่งทุกอย่างสอนหมู่สอนเพื่อน ผลปรากฏขึ้นมาเห็นแต่ชวากแต่หนามเห็นแต่พินแต่ไฟ ทิ่มแทงทั้งหูทั้งตา ทั้งใจไม่เว้นแต่เวลาเวลา เต็มไปหมด ยิ่งมามากเท่าไรก็ยิ่งเอาพินเอาไฟเข้ามา เจตนาไม่เจตนาก็ตาม ไฟย่อมเป็นของร้อนเสมอ ไปสัมผัสสัมพันธ์กับสิ่งใด สิ่งนั้นย่อมถูกไหม้ให้ฉิบหายวางปวงไปได้ กิเลสเป็นของร้อน อะไรจะร้อนยิ่งกว่ากิเลส ไฟกองขนาดไหนก็สู้กิเลสภายในใจของเราร้อนไม่ได้

นี่ถ้าไม่เห็นภัยในกิเลสจะไปเห็นภัยกับอะไรนักปฏิบัติธรรม นี่ได้เคยชี้แจงให้ทราบทุกสิ่งทุกอย่างแล้ว ถอดออกมาจากจิตจากใจเทศน์ให้ฟัง เพราะเจตนาความเมตตาความสงสารอยากให้รู้ให้เห็นธรรมเหล่านี้ กิเลสประเภทเหล่านี้ ยากนักยากหนาที่จะขุดคุ้ยขึ้นมาให้เห็นทั้งโทษทั้งคุณ โทษของกิเลสก็ให้เห็นอย่างถึงใจ คุณค่าของธรรมก็ให้เห็นอย่างถึงใจด้วยการประพடுத்தปฏิบัติ การชี้แจงจึงต้องชี้แจงทั้งโทษทั้งคุณ ชี้แจงทั้งวิธีละวิธีบำเพ็ญอย่างถึงใจทุกอย่าง ไม่น่าจะเป็นขวากเป็นหนาม เป็นหอกเป็นหลาวแหลมมาทิ่มแทงดังที่เห็นอยู่นี้เลย

ใครจะอยู่จะไปก็ไป อย่ามาทำให้หนักใจ เราสอนเพื่อความเบาใจ ให้ธรรมเกิดขึ้นมีในใจของพระ และเป็นทีเบาใจทั้งผู้มาศึกษาอบรม ทั้งผู้แสดงและผู้ที่อยู่ร่วมกัน มากน้อย ธรรมมีอยู่ที่ใดย่อมมีความสงบเย็นใจ ถ้ากิเลสมีอยู่ที่ใดเป็นพินเป็นไฟหาความสงบร่มเย็นไม่ได้ มันออกทุกแง่ทุกมุมแสงหน้าแสงหลัง นี่ได้ทุเรศนะ เพียงพาท่าก่อสร้างอะไรเล็ก ๆ น้อย ๆ เท่านั้น เกิดความสลดสังเวชเอามากคราวนี้ ตั้งแต่อยู่กับหมู่คณะมาก็มีคราวนี้ เราก็คิดแล้วคิดเล่าก่อนที่จะตัดสินใจลงทำอันนี้ก็ดี แล้วก็ไปทำตามทีคิด แล้วเลยคาดไปอีกมากมาย เลยคาดเลยคิดไปอีก ให้เห็นความหยาบโลนของกิเลสที่แสดงออกมา จะเจตนาไม่มีเจตนาไม่สำคัญ ความหยาบต้องเป็นความหยาบวันยังค่ำ

การทำอะไรได้ระมัดระวังก็เพื่อหมู่เพื่อคณะให้เป็นผลเป็นประโยชน์ ไม่ได้ทำสู้มีสู้มีทำ โดยถือว่าเป็นหัวหน้าวัดแล้วก็ทำไปตามความชอบใจของตน นี่ไม่เคยคิดอย่างนั้น คิดแต่เรื่องอรรถเรื่องธรรม คิดเกี่ยวข้องกับหมู่กับเพื่อนเสมอ ใครมาอยู่มาอยู่มาก็นำสั่งสอนให้เต็มเม็ดเต็มหน่วย ผิดถูกประการใดสอนโดยไม่มี ความเกรงใจคนนั้นเกรงใจคนนี้ยิ่งกว่าธรรม ความเกรงใจหาเหตุผลไม่ได้ นั่นก็คือความหมอบราบต่อกิเลส นี่ไม่หมอบ ผิดตรงไหนบอกกันตรงนั้นเลย เพราะความผิดนั้นเป็นเรื่องของกิเลส เป็นข้าศึกของธรรม ต้องบอกให้รู้ ให้รู้วิธีหลบวิธีหลีก วิธีละ วิธีแก้ไขถอดถอน

อะไรที่เรื่องอำนาจอยู่ทุกวันนี้ ก็มีแต่อันเดียวที่เท่านั้นในหัวใจของสัตว์โลก วิเศษวิโสที่ตรงไหน ไปถามชิตามทุกชาติขึ้นวรรณะ ใครได้รับความวิเศษวิโสเพราะกิเลสที่กล่าวมาเหล่านี้เรื่องอำนาจอยู่ภายในใจ ธรรมต่างหากทำให้คนได้รับความสงบสุขร่มเย็น ความเจริญ-เจริญที่ใจต่างหากยิ่งกว่าด้านวัตถุ วัตถุถ้าไม่มีใจเป็นเครื่องอบรมเป็นแนวหน้าแล้ว ก็กลับมาเป็นพินเป็นไฟเผาโลกอยู่โดยดี

ว่าวัตถุเจริญ บ้านนั้นเจริญ บ้านนี้เจริญ แต่ไม่ได้พูดถึงว่าใจของผู้เป็นเจ้าของบ้านนั้นเมืองนี้เจริญ นี่ที่สำคัญ มันทำลายตรงนี้ ถ้าเจริญจริง ๆ โลกก็ต้องได้รับ

ความสุขความสบายสงบร่มเย็น นี้อะไรจะเจริญขึ้นขนาดไหนก็ตาม ความทุกข์ร้อนยิ่งทวีรุนแรงขึ้นโดยลำดับลำดับ มันเจริญอะไรถ้าไม่เจริญด้วยพินด้วยไฟ เพราะความโลภไม่มีเมืองพอ ความฟุ้งเพื่อต่อเติม ความมักใหญ่ใฝ่สูง ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นเครื่องเสริมพินเสริมไฟให้เผาผลาญจิตใจของโลก แล้วโลกจะเอาความเจริญมาจากสิ่งเหล่านี้ได้ยังไง ก็มีแต่ความบ่นละเมอเพื่อฝันไป ฝันดิบฝันสดไปอย่างนั้น หากความสุขความเจริญไม่เจอจนกระทั่งวันตายถ้าไม่ได้นำธรรมเข้าไปบำรุงจิตใจ ประพฤติปฏิบัติตามธรรม ให้ธรรมเป็นผู้พาดำเนิน

ไม่ว่าหน้าที่การงานอันใดวัตถุใด ถ้าธรรมเป็นเครื่องพาดำเนินแล้วจะมีความสงบร่มเย็น ว่าโลกเจริญก็เจริญจริง เจริญด้วยธรรมไม่ใช่เจริญด้วยพินด้วยไฟ ดังที่เป็นอยู่เวลานี้ ซึ่งเห็น ๆ กันอยู่ทั่ว ๆ ไป พูตกันเต็มปากว่าบ้านนั้นเจริญ เมืองนี้เจริญ มีตีกรามบ้านช่องตลาดลาดเลาเหลืออร่ามงามตา มันงามแต่ตาอันชิตใจเป็นพินเป็นไฟ เอาอะไรมาประเสริฐมาเจริญ หัวใจไม่ได้มองดู มีแต่ความใฝ่ฝันเอาอะไรมาเจริญ

นี่เราเป็นนักบวช เขาให้ชื่อว่ากรรมฐานก็ตื่นเงาตัวเอง ทั้ง ๆ ที่หัวใจของกรรมฐานไม่ได้ชำระซักฟอก ไม่ได้รู้สึกตัวเลย มันเอาอะไรมาเจริญ ความสงบร่มเย็นเพียงเล็กน้อยก็ไม่มีเอาอะไรมาเจริญ ถ้าความสงบไม่มีภายในใจแล้วมันก็ร้อนเช่นเดียวกับขรราวาส หรือยิ่งกว่าเขาเสียอีก มันวิเศษอะไร เพียงผ้าเหลืองอยู่ตามตลาดอดอยากเมื่อไร จะเอารถไฟใส่ก็ได้ บวชเฉย ๆ ก็เลสไม่ได้บวชด้วย ไม่ได้ฝึกหัดอบรม ไม่ได้ตัดแปลงแก้ไขถอดถอนกิเลสซึ่งเป็นตัวภัยอยู่ภายในใจจะเอาอะไรมาร่มเย็น

การบวชมาก็เป็นช่องเป็นโอกาสดีที่สุดในชีวิตที่จะได้ห้าห้ากับกิเลส ซึ่งถือว่าเป็นตัวพิษตัวภัยให้บรรลัยไปจากใจ ด้วยความพากเพียรเอาจริงเอาจังของแต่ละราย ๆ ซึ่งเป็นนักบวชนักปฏิบัติด้วยกัน นี่ความเจริญอยู่ที่นี้ต่างหาก ไม่ได้อยู่กับวัตถุที่นั่นวัตถุนี้ เช่นอย่างวัดของพระ วัดก็เป็นสถานที่ที่บำเพ็ญของพระ จตุปัจจัยไทยทานเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากศรัทธาญาติโยมของเขา เขาเป็นผู้เก็บผลประโยชน์จากศรัทธาของเขาต่างหาก เราเอาผลประโยชน์อะไรจากสิ่งนั้น นอกจากเพียงอาศัยเพื่อเลี้ยงอัตภาพไปวันหนึ่ง ๆ จุดใหญ่ก็เพื่อบำเพ็ญธรรมเอาความดีความดีความสงบร่มเย็น ความประเสริฐเลิศเลอจากการประพฤติปฏิบัติของตนี่ต่างหาก

ตื่นอะไร เกิดมาก็เกิดกับวัตถุ ท้องของแม่ก็เป็นวัตถุไม่ใช่เธอ ตัวของเราก็เป็นวัตถุ ตกคลอออกมาจากสถานที่ใดก็เป็นวัตถุทั้งนั้น ในบ้านในเรือนตีกรามบ้านช่องหอปราสาทราชมณเฑียร มีแต่วัตถุทั้งนั้นตื่นไปอะไร ส่วนธรรมไม่มีในใจนั้นชิต ที่มันกระเสือกกระสนกระวนกระวายอยู่เวลานี้โลกของเรา เพราะไม่มีธรรมในใจ หันหน้า

ช่องสุ่มกับกิเลสวันยังค่ำคืนยังรุ่ง หลับตื่นลืมตามีแต่หันหน้าซุกหัวให้กิเลสเผาเอาฟัน
เอาแหลกแตกกระจาย แล้วยังจะบ่นหาความสุขที่ไหนกันอีก หวังความสุขที่ไหนกันอีก
โดยที่จิตใจซึ่งเป็นสถานที่ที่เกิดแห่งความสุข ไม่สนใจที่จะบำรุงรักษาให้มีความสงบร
เย็นเท่าที่ควร และให้สงบรเย็นอย่างราบคาบด้วยการประพฤติปฏิบัติธรรม แล้วเราจะ
หวังผลประโยชน์กับอะไร

ฟังให้จริงซึ้นักปฏิบัติ มาฟังเล่น ๆ ได้เหรอ ธรรมะของพระพุทธเจ้าไม่ใช่ตุ๊กตา
เครื่องเล่นของเด็ก ศาสดาไม่ใช่ศาสดาตุ๊กตา ธรรมจึงไม่ใช่ธรรมตุ๊กตา พอที่จะมาเป็น
เครื่องเล่นของนักบวชนักปฏิบัติเรา ถ้าไม่ใช่ นักปฏิบัติเราเป็นตุ๊กตาเท่านั้น ตุ๊กตากับ
ตุ๊กตามันก็เข้ากันได้ดี อยู่ไปวันหนึ่ง ๆ ไม่ได้คิดอ่านไตร่ตรองอะไรเกิดผลประโยชน์
อะไร

ที่อยู่ที่อาศัยก็เหมือนกัน ดูไปตามร้านต่าง ๆ นั้น เอาผ้ามาจากสวรรค์วิมานที่
ไหนมาตัดมากัน ผ้าอยู่ในวัดนี้เต็มไปไม่อดไม่อยาก ฟุ้งเพื่อเหอเหิมดินรนาอะไร มัน
แข่งไปอย่างนั้นซิ เดินไปตามนั้นจนดูไม่ได้ มันไม่ทันสมัย หาแต่ของดิบของดีตามกิเลส
ชอบ ๆ นั้นแหละมาทำ รู้ใหม่ว่ากิเลสเหี้ยบหัวใจ วัตถุเหล่านั้นมันวิเศษยิ่งกว่าธรรมเห
รอ จึงต้องไปสนใจกับสิ่งเหล่านั้นมากยิ่งขึ้นกว่าธรรม

พระพุทธเจ้าท่านพาฟุ้งเพื่อเหอเหิมเหรอ พาลิ้มเนื้อลิ้มตัวกับโลกามิสทั้งหลาย
เหรอ เราถึงได้เป็นอย่างนั้นนักปฏิบัติ ผ้าเต็มอยู่ในวัดนี้ทำไมไม่เอาไปตัดไปทำ ให้
กิเลสหลุดลากคอกออกไปหาอะไรของอย่างนั้นมาทำ มันยิ่งไก่อยิ่งหูขึ้นไปทุกวัน ๆ เหี้ยบ
ย่ำทำลายวัดวาอารามครูบาอาจารย์เข้าไปโดยลำดับทั้งเก่าทั้งใหม่ เก่าเหี้ยบแบบหนึ่ง
ทำลายแบบหนึ่ง ใหม่เหี้ยบแบบหนึ่งทำลายแบบหนึ่ง มีแต่เรื่องทำลาย หาความสง
เสริมแทบจะมองไม่เห็นแล้วเวลานี้ในวัดนี้ แล้วหลังไหลเข้ามาเรื่อย ๆ มาหา
ประโยชน์อะไร แนะนำสั่งสอนทำไมไม่ฟัง สั่งสอนนี้สั่งสอนเพื่อให้เลวทรามลงไปเหรอ
สั่งสอนเพื่อชำระความเลวทรามต่างหาก เพื่อของดิบของดีจะได้เกิดขึ้นภายในใจต่าง
หาก แล้วทำไมจึงกลับไปเป็นอย่างนั้นขึ้นมา ยิ่งเกิดความสลดสังเวชนะอยู่ไปนาน ๆ
กับหมู่กับเพื่อน

นี่ก็ทน ที่อยู่กับหมู่กับเพื่อนไม่ใช่อยู่ด้วยความสมัครใจ ทนเอา ก็เพราะความ
สงสาร แต่แทนที่จะสนองความสงสารด้วยการประพฤติปฏิบัติให้เห็นเป็นที่งามตา
ใจ กลับกลายเป็นเรื่องการเหี้ยบย่ำทำลายความสงสาร แล้วมาสนองด้วยสิ่งเลวร้ายทั้ง
หลายเหล่านี้ มันเลยเกิดความท้อถอยอ่อนใจที่จะแนะนำสั่งสอนหมู่เพื่อนต่อไป นอก
จากหนีไปอยู่คนเดียวเสียเท่านั้น สอนก็ไม่เป็นประโยชน์แล้วจะฝืนสอนไปทำไม ก็มัน

ไม่เป็นประโยชน์ยังจะฝันทำอะไร ถ้าเป็นเหตุผลแล้วก็ไม่ควรฝัน ทำอะไรเป็นประโยชน์ค่อยทำ ไม่เป็นประโยชน์ทำไปทำไม

การแนะนำสั่งสอนหมู่เพื่อนก็สอนมามากต่อมากเต็มเม็ดเต็มหน่วย จนไม่มีอะไรจะพูดแล้วเวลานี้ แล้วทำไมผลจึงแทรกจึงแซงขึ้นมาแบบนี้ ซึ่งเป็นเรื่องเสียนเรื่องหนามของศาสนธรรมและวงปฏิบัติด้วยซ้ำให้เห็นตำตาอยู่ที่นี่ เดินเข้าไปชิดตามร้านเหล่านั่นนะ ไปหาผ้ามาจากไหน ได้ผ้ามาจากไหน ถึงได้หุหุเราเอานักหนาขนาดนั้น ถ้าเรานับถือครูถืออาจารย์แล้วทำไมไม่ปรึกษาปรารภสักคำหนึ่ง หรือถ้าได้ปรึกษาปรารภสักคำหนึ่งมันจะไม่เรียกว่าได้เหยียบย่ำทำลายศาสนาและครูบาอาจารย์อย่างเต็มฝ่าเท้าอย่างนั้นหรือ และดูท่านทั้งหลายที่มานี้ก็ไม่ได้ตั้งใจมาอย่างนั้น มาด้วยเจตนาอย่างนี้ แต่ทำไมกิริยาที่แท้จริงเป็นอย่างนั้น มันขัดกันอยู่ตลอดเวลา

มันกำลังจะเป็นบัวตฤแล้วนะเวลานี้วัดนี้นะ หุหุเราโก้ หัวใจเป็นฟืนเป็นไฟไม่ดูบ้างหรือ นี่สอนเพื่อหัวใจต่างหากนะ ไม่ได้สอนเพื่อจะสั่งสมเหล่านั้น เอาอันนั้นมาอวดโลกนะ โลกเขามีดีกว่านั้นก็ยังมีมาก แต่ไม่มีอะไรดียิ่งกว่าธรรม จึงต้องสอนลงในอรรถในธรรม ประเสริฐก็มีแต่ชื่อ ไม่มีอะไรประเสริฐยิ่งกว่าธรรม จึงสอนลงตรงนี้

เห็นอะไรเป็นของดีของดีเวลานี้ มันแทรกมันแซงขึ้นทุกแห่งทุกมุม เราเลยออกจะแตก ยิ่งธาตุชั้นธำมรงค์ลงไปไม่ค่อยได้แนะนำอบรมสั่งสอนหมู่เพื่อน อยู่ตามสภาพของธาตุของชั้นธำมรงค์ ก็ยิ่งทวีรุนแรงขึ้นในเรื่องฟืนเรื่องไฟเรื่องเสียดจัญไรทั้งหลาย สั่งสมขึ้นทุกแห่งทุกหน ทุกมุมวัดทุกรายเข้าไปแล้วเวลานี้ มันเป็นอย่างนี้ ที่สอนมาเหล่านั้นไม่มีอะไรเป็นประโยชน์เลยยิ่งกว่ากิเลสตัวที่ฝังใจอยู่เวลานี้ ให้แสดงฤทธิ์เต็มที่ได้เต็มฐานของมันอย่างนั้นหรือ

มันเหมือนกับว่าอัดอันตันใจ เหมือนกับอยู่ด้วยถูกบังคับกดขี่ แล้วอยากแสดงลวดลายอวดธรรมทั้งหลายด้วย อวดครูบาอาจารย์ทั้งหลายบ้าง ถ้าไม่เต็มเม็ดเต็มหน่วยก็บ้าง นี่เข้าใจว่าไม่บ้าง มันเต็มภูมิ..ความเลว เอาซิ ถ้าเป็นไปตามความมุ่งหมายที่มา มันจะตายเพราะความพากเพียรบังคับกิเลสตัวมันอยากดีต่อยากดีนั้นก็เอาให้เห็นดูซิ มันจะชักลงทั้งเป็นที่ให้เห็นนี้ จะเป็นยังงั้นนักปฏิบัติ การต่อสู้กิเลสจนถึงขนาดชั้นสลบก็ให้เห็นซิ พระพุทธเจ้าทรงเป็นมาแล้วนี่สลบ จะเป็นอะไรไป

มองไปไหนมีแต่เรื่องกิเลสอวดกัน ฟังอะไรมีแต่เรื่องของกิเลสออกทำงาน ถ้าเป็นสนามเหมือนสนามกีฬานี้ก็เต็มไปด้วยกิเลสออกลวดลายเต็มสนาม ธรรมต้องหมอบต้องหลบต้องซ่อน หากว่ามีอยู่บ้างก็หลบก็ซ่อน ส่วนมากธรรมกระเจิงไม่มีเหลือ มีแต่กิเลสเต็มสนามและเล่นเต็มเพลงเต็มลวดเต็มลาย เรายังเพลินอยู่หรือ เรายัง

สบายอยู่หรือ ยังหึ่งในตัวอยู่หรือ เป็นถึงขนาดนั้นเวลานี้ ยังไม่ยอมรู้สึกตัวอยู่หรือ ที่สอนทั้งหมดทุกบททุกบาทก็สอนเพื่อให้รู้สึกตัว ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น

นี่อยู่สบาย ที่ไม่สบายนี้ก็เพราะหมู่เพราะเพื่อนนั่นเอง เราอยู่สบายไม่ใช่คุย อยู่ได้สบาย ๆ ความเจ็บความทุกข์ความลำบากลำบากในเรื่องธาตุเรื่องขันธ เป็นสิ่งที่เคยมีเคยเป็นอยู่แล้วกับธาตุกับขันธอันนี้ เรียนธรรมะก็เรียนอยู่ในเรื่องธาตุเรื่องขันธเรื่องสังขาร เรียนอยู่ที่นี้ทำไมจะไม่รู้ ทำไมจะอยู่ด้วยกันไม่ได้ เพราะเคยอยู่ด้วยกันมาแล้วนี้ มันทนไม่ไหวจะแตกก็แตกไปซิ แน่ะ ยากอะไร จะอยู่ก็อยู่ไป จะแตกก็แตกไป ดินน้ำ ลมไฟเป็นเรื่องของดินน้ำลมไฟ

ถ้าเราฉลาด ความฉลาดก็เป็นเรื่องของเรา ไม่ได้ติดให้จม ให้สิ่งเหล่านี้ได้เหยียบย่ำทำลายจิตใจให้ลำบากลำบาก ถ้าฉลาดตามหลักธรรมของพระพุทธเจ้าแล้ว เรียนสังขารก็เรียนอยู่ที่นี้ รู้กันอยู่ที่นี้ แล้วกระทบกระเทือนกันที่ไหนเมื่อต่างอันต่างจริงต่างอันต่างรู้กันแล้ว ส่วนมากมีแต่ใจเป็นฝ่ายโง่ให้สิ่งเหล่านั้นเหยียบย่ำทำลายทับถมโจมตีจนแหลก ไม่ตายก็ต้องดิ้นรนกระวนกระวายอยู่งั้น เพราะจิตไม่เคยตาย

เลี้ยงไม่มีอะไรดีเลย มีแต่กิเลสออกหน้าออกตาออกกลดลยอยู่ทั้งวันทั้งคืน ยืนเดินนั่งนอน เลยเป็นวัตสังสมกิเลสไปเสียหมด พระเณรทั้งหมดก็กลายเป็นคัลงกิเลสไปหมด ไม่มีคัลงแห่งธรรมแล้วทำยังไง ยังสนุกยังเพลินอยู่หรือเวลานี้ ผู้ที่ดีก็เลยเป็นความหนักใจ ความรำคาญ อยู่ไม่สะดวกสบาย ผู้ไม่เป็นทำก็ยิ่งสนุกแสดงกลดลยทำลายหมู่เพื่อนนอกจากทำลายตัวแล้ว ให้กิดให้วางกันอยู่ตลอดทุกแห่งทุกหน เป็นยังไงเป็นมงคลแล้วหรือ นี้ออกจะแตกแล้วนะกับมงคลเหล่านั้นนะ

ปกติแม้ไม่ได้แนะนำสั่งสอนหมู่เพื่อน ความเป็นห่วงเป็นใยหมู่เพื่อนก็เต็มหัวใจ ไม่เคยลดน้อยลงบ้างเลย ตามองไปไหนก็มองเพื่อหมู่เพื่อน ฟังอะไรก็ฟังเพื่อหมู่เพื่อน ความบกพร่องสมบูรณ์ตรงไหนต่อตรงไหน ฟังอย่างนั้นดูอย่างนั้นดูหมู่ดูเพื่อน ไม่ได้ดูเพื่อความยกโทษยกกรรมแบบโลก ๆ เขา ดูก็ดูเพื่ออรรถเพื่อธรรม ดูเพื่อการแก้ไขถอดถอน ส่งเสริมในสิ่งที่ควรส่งเสริม ให้แก้ไขถอดถอนสิ่งที่ไม่เป็นมงคลทั้งหลายออกจากตัวเอง จึงเป็นความลำบากอยู่ไม่น้อยที่เกี่ยวกับหมู่กับเพื่อน ต้องได้สังเกตอยู่ตลอดเวลา เดินไปไหนตาก็ต้องได้ดู หูต้องฟัง ใจต้องคิดเสมอ ไม่ได้คิดเพื่อตัวเอง ส่วนมากคิดเพื่อหมู่เพื่อนทั้งนั้น หนักหรือไม่หนัก แล้วยังจะมาว่าดูดำว่ากล่าวอยู่หรือ

การแนะนำสั่งสอนก็หมดทุกสิ่งทุกอย่าง วิธีการประพฤติปฏิบัติก็ได้แสดงให้เห็นฟัง โดยลำดับลำดับไม่มีปิดบังลึกลับ ความทุกข์ความยากความลำบากทั้งหลายไม่มีอะไรเกินการรบกับกิเลสนะ แนะนำบอกแล้ว กิเลสฉลาดแหลมคมมากจึงได้ครองไตรภพนี้ แนะนำบอกแล้ว วิชาธรรมถ้าไม่เข้มแข็งไม่เอากันจริง ๆ แล้วจะไม่ทันกิเลส แนะนำบอกหมด

เพราะอันน้ำมันคล่องตัวของมันแล้ว ถ้าเป็นนักมวยก็แชมเปียน รวดเร็วทุกกิริยาที่เคลื่อนไหว ถ้าไม่ได้ฝึกหัดธรรมให้เข้าเป็นคู่แข่งกันไปโดยลำดับลำดับแล้วจะไม่เห็นเพลงของกิเลส จะถูกต่อยเอา ๆ อยู่ตลอดไป ได้รับความทุกข์ความทรมานเพราะถูกกระทบกระเทือนถูกต่อยจากกิเลสอยู่เรื่อยไป หาวนเวลาที่จะหลุดพ้นไปไม่ได้เลย นั่นความไม่มีความเพียร ความไม่มีศรัทธา ความไม่มีสติ ความไม่มีสมาธิ ความไม่มีปัญญาทางด้านธรรมะ เป็นผลร้ายต่อเราอย่างนั้นแล เพราะธรรมทั้งหมดนี้กลายเป็นเครื่องมือของกิเลสกลับมาทำหั่นเรา แล้วเราจะหวังความสุขความเจริญจากอะไร

เคยกล่าวไม่รู้กี่ครั้งกี่หน พูดไม่รู้กี่ครั้งกี่หน ก็เพื่อให้เป็นคติ ให้เป็นที่มั่นใจ ให้เป็นผู้หนักแน่นไม่ให้อ่อนแอต่อตนเอง ที่พูดถึงเรื่องว่าการต่อสู้การทำงาน งานอะไรก็ตามไม่ได้หนักเหมือนงานต่อสู้กับกิเลส แก่ไขถอดถอนกิเลส นี้ได้บอกอยู่เสมอว่า สติปัญญามีเท่าไรได้ทุ่มกันลงเต็มสติกำลังความสามารถ ไม่งั้นไม่ทันกลมายาของมัน ยิ่งขั้นเริ่มแรกออกประพฤติปฏิบัติด้วยแล้ว ล้มลุกคลุกคลานจนกระทั่งเกิดความท้อถอยน้อยใจตัวเอง ซึ่งก็เป็นเรื่องของกิเลสอีกเหมือนกัน เพราะจิตจะเอาให้อยู่มันไม่อยู่ มันติดมันดินอยู่ต่อหน้าต่อตาให้เห็นนั้นนะ มันไปต่อหน้าต่อตา จุดลากเราไปด้วยต่อหน้าต่อตา ก็ได้พูดให้ฟัง แต่ยังไงก็ไม่พ้นความอุตสาหะพยายาม ความเข้มแข็ง กิเลสมีกำลังมากต้องใช้ความเข้มแข็งและอุบายวิธีที่จะตัดทอนมันลงด้วยวิธีใด เช่นอย่างการอดอาหารนี้ก็เหมือนกัน ก็เพราะกำลังของธาตุมีมากขึ้นโดยลำดับ มันก็ช่วยส่งเสริมทางด้านจิตใจซึ่งเป็นตัวกิเลสตัณหาอยู่เต็มตัวแล้วนั้น ให้มีกำลังมากขึ้น จึงต้องได้ตัดทอนทางนี้ลง เราเป็นคนหยาบ ได้ใช้ความฝึกทรมานตนจนสุดความสามารถทุกแง่ทุกมุมตามกำลังของตนนั้นแหละ

ใครจะไม่หิวไม่ได้กินข้าว ธาตุมันต้องการมันต้องหิวต้องโหยต้องอยาก แต่ถ้าให้กินเข้าไปมาก ๆ แล้ว กิเลสมีก็กองพลมันก็ยังส่งเสริมกันขึ้นอย่างรวดเร็ว นั่งสมาธิภาวนาทั้ง ๆ ที่รู้ใจมันคึกมันคะนอง มันก็จูดลากเราไปต่อหน้าต่อตาเอากลับมาไม่ได้ เวลาอดนอนหรือผ่อนอาหารลงไปให้มีกำลังน้อย เครื่องมือของกิเลสก็นับว่าลดกำลังลงไป ๆ เห็นได้ชัด สติก็ค่อยตามกันทันพอรั้งกันไว้ได้ สงบชั่วระยะเวลา นี้ก็เห็นผล

เมื่อได้เห็นผลเช่นนั้น ถึงจะยากลำบากขนาดไหนก็ต้องได้ตะเกียกตะกาย เอ้า ทั้ง ๆ ที่อยากทั้ง ๆ ที่หิว ๆ โหย ๆ จนตัวสั่น เอ้าก็เอ้า อันนี้เราเคยกินมาแล้ว หิวก็เคยหิวมาแล้ว ธรรมนั้นเรายังไม่เคยได้ ผู้ประเสริฐเลิศโลกเสียด้วยเป็นผู้ประกาศว่าธรรมนี้ประเสริฐ เราจะพยายามเอาธรรมให้ได้ก็ต้องตะเกียกตะกาย หิวโหยขนาดไหน ทุกข์ลำบากเพราะความหิวความโหยความอ่อนเพลียขนาดไหนก็ต้องได้ทำ เพราะมันลำบาก

ในขั้นเริ่มแรก จนกระทั่งได้รับความสงบเย็น เพราะอุบายวิธีการต่าง ๆ ซึ่งทำไม่ลดละทอดย ผลก็ปรากฏขึ้นมา นี้ก็ได้เล่าให้ฟังหมดแล้ว

เมื่อได้ผลอย่างไร ทุกข์ยากลำบากก็ให้ทราบว่า นี่นิสัยของเรากิเลสของเรามันนิยมเช่นนี้ ธรรมของเรานิยมเช่นนี้ ได้ผลด้วยวิธีการนี้ ยากลำบากขนาดไหนก็ต้องทำจะไปหลีกเลี่ยงไปทำอย่างอื่นตามความชอบใจไม่ได้เกิดผลอะไร สิ่งที่เกิดผลมีอยู่ ยากลำบากก็ต้องทำ นี่แหละการฝึกกรรมานจิตมันยากอย่างนั้น

ประสาทก็เร็ว ทางตาทางหูทางจมูกมันรวดเร็ว ใจซึ่งเป็นตัวกิเลสแสดงอยู่ภายในก็รวดเร็ว เพราะอันนั้นแหละพาให้ตาหูรวดเร็ว เพราะกิเลสตัวนั้นแหละตัวมันคึกมันคะนองมันรวดเร็วอยู่ภายในตัวของมันเอง ไม่ได้สัมผัสสัมพันธ์อะไรก็แสดงความคิดความคะนองอยู่ภายในตัว เหมือนกับว่ามันโดดมันเต้นอยู่บนเวทีบนหัวใจเรานั้นละมันไม่ได้ออก ถูกบังคับไว้ก็กระที่บเวทีกระที่บโรงจนจะบรรลัย คือกระที่บหัวใจเรา ถึงขนาดนั้นนะเวลามันคึกมันคะนอง มันเป็นตัวด้วยกันนั้นแหละ แต่ก็ไม่พ้นอุบายวิธีการต่าง ๆ ที่ฝึกกรรมาน จนกระทั่งมันสงบได้และสงบได้อย่างราบคาบ เพราะการฝึกกรรมาน

ทุกข์ก็ยอม ชาติชั้นธัญยังตอยังหนุ่มยังน้อยด้วยแล้วมีกำลังมาก ฉันทะไรลงไปคอยแต่จะมีกำลังคอยแต่จะเสริมกิเลส นี่จึงต้องได้ฝึกได้กรรมานเจ้าของ หัวโหยขนาดไหนก็ต้องได้อัดได้ทนเพื่อรสของธรรม ยิ่งกว่ารสของลิ้นของปากของท้องของอาหารการกินเป็นไหน ๆ ก็ต้องได้ฝืนได้ทำ ด้วยเหตุนี้ปฏิบัติของเราจึงมักเป็นความลำบากเรื่อยมาด้วยการอด ทั้ง ๆ ที่อยาก ๆ หัว ๆ อยู่นั่นแหละก็ต้องได้ทำเอาทนเอา เพราะเห็นผลภายในจิตใจ จนท้องเสีย เสียเราก็ไม่ได้เสียตายท้องยิ่งกว่าธรรม เสียก็เสียไปซิเขาไม่ได้ฝึกกรรมานอย่างเราเขาก็มีท้องเสียเหมือนกัน วิเศษวิโสอะไรกับท้องดีท้องเสีย นั้น ธรรมต่างหากเป็นของวิเศษ แน่ะ ก็ไม่เสียใจที่เคยทำลงไปแล้ว น่าเสียใจไม่อยากจะทำอีกหรือน่าขยะแขยง ไม่ได้เป็น เหล่านี้เป็นความลำบากทั้งนั้น

จนกระทั่งจิตสงบได้แล้วก็ขนาบใหญ่เลยเชียว เพราะความทุกข์ความลำบากด้วยความคึกคะนองของกิเลสนี้ได้เห็นประจักษ์ มันเข็ดมันหลาบ แต่หาทางออกไม่ได้ หาทางหลบหลีกเลี่ยงไม่ได้เพราะกำลังไม่พอ เมื่อกำลังพอขนาดไหนก็พืดกันขนาดนั้นลงไป จนกระทั่งเห็นได้ชัด ๆ สงบไม่ตื่นไม่ตีต อยู่สบาย...เย็น นี่เพียงขั้นสมาธิเท่านั้นก็สบายแล้ว รูป เสียง กลิ่น รส เครื่องสัมผัส ซึ่งเคยพัวพันเอาเป็นพินเป็นไฟมาเผาผลาญตัวเองอยู่ตลอดเวลา ก็สงบไป เพราะความอึดภายในจิตใจ

ใจอึดธรรมในขั้นความสงบยอมไม่หัวโหย ไม่กระโดดโลดเต้นไปถึงรูป เสียง กลิ่น รส เครื่องสัมผัสต่าง ๆ ซึ่งอยู่ภายนอกมาเป็นอารมณ์เผาตัวเอง อาศัยธรรมเป็นอารมณ์...เย็น จากนั้นก็พิจารณาทางด้านปัญญาคลี่คลายมันออก กิเลสมันหมอบเฉย

ๆ เรื่องของความสงบเรื่องสมาธิ กิเลสหมอบเท่านั้น ไม่ได้ตายไม่ได้ฉิบหายไป นั่นเป็นเรื่องของปัญญาพิจารณาคลีคลายให้เห็นในสกลกาย ดังท่านสอนไว้ในเวลาบวช เริ่มต้นบวชใครก็ต้องได้เรียนหลักธรรมกรรมฐาน ๕ มี เกสา โลมา นขา ทันทา ตโจ เป็นต้น ในอาการ ๓๒ ซึ่งเต็มอยู่ในร่างกายของเรา

นี่เป็นของเล็กน้อยแล้วหรือ นี่แหละเครื่องมือปราบกิเลสตัวรักสวยรักงาม ตัวยึดมั่นถือมั่น ตัวระคะตังหาออกจาก เกสา โลมา นขา ทันทา ตโจ นี่เอง ว่าสวยว่างาม ปั้นขึ้นมา มันสวยงามที่ตรงไหนผม เพียงหลุดตกลงไปในภาชนะก็เป็นสิ่งที่ขยะแขยงไปแล้ว ทั้ง ๆ ที่อยู่บนศีรษะนี้ประดับประดองกันแทบเป็นแทบตายว่าสวยว่างาม พอดตกลงไปคลุกเคล้ากับอาหารแล้วเป็นยังงใจจิตใจเรา มันเป็นกลมายาขนาดไหนเรื่องกิเลส นั่นนะ อยู่บนหัวนี้ว่าสวยว่างามน่ารักใคร่ชอบใจยิ่งกว่าเทวดา จึงต้องเอากรรมฐานนี้เข้าไปคลีคลายดู เกสา โลมา นขา ทันทา ตโจ ดูให้เห็นตามความจริง อย่าดูไปตามความปลอมของกิเลส มันสวยที่ไหน..ไม่มี มันปลอมมันหลอกเอาต่างหาก ความจริงมีแต่ปฏิภูมิตัดโลโครกเต็มไปหมด ยิ่งเข้าไปข้างในหมดสกลกายนี้ก็คือป่าช้าผีดิบนั่นเอง ป่าช้าผีดิบสวยไหม ป่าช้าผีตายสวยไหม อันนี้ก็เหมือนกัน ดูเข้าไป นี่เรียกว่าปัญญา

บังคับให้มันดูอยู่นี้ บังคับให้มันทำงาน สติปัญญาคิดอย่างอื่นคิดมาพอแล้ว ไม่ได้คิดทำงานอย่างนี้ ทีนี้จะให้คิดทำงานทางด้านธรรมะที่เรียกว่ากรรมฐาน ๆ ที่ตั้งทำงานขึ้นเอก พิจารณาให้เห็นชัดแจ้งตามเป็นจริง ดูจนมันรู้ พลิกข้างนอกข้างในดูให้เห็นชัดเจนแต่ละอย่าง ๆ จะเอาอย่างไรก็ตามแล้วแต่ความถนัด มันหากจะกระจายไปหมดทั่วสรรพางค์ร่างกาย เพราะเป็นเหมือนกันอย่างเดียวกัน กิเลสมาเหมาเอาว่าสวยงามอย่างเดียวกันหมด จะเหม็นคลุ้งตลบเหม็นก็บอกว่าสวยว่างาม เราก็เชื่อมั่นเพราะเราโง่

ถ้าไม่เอาปัญญาธรรมสอดแทรกเข้าไปแล้วจะไม่เห็นความโง่ของตัวเอง และจะไม่เห็นกลมายาของกิเลส ก็จะทำให้มันหลอกเรื่อยไปอย่างนั้นแหละ จึงต้องเอากรรมฐาน ๕ นี้ อารูที่ทันสมัยเอามาพิจารณาซิ แยกแยะเข้าไป ท่านบอกเพียง ตโจ ถึงหนึ่ง มันก็ครบหมดแล้วในสกลกายของคนของสัตว์ พิจารณาเข้าไปข้างในเท่าไร ยิ่งเต็มไปด้วยสิ่งที่น่าอึดหนาระอาใจ น่าสะอิดสะเอียนน่าขยะแขยง นั่น ตายไป ๒๔ ชั่วโมงดูกันได้เลย เหนือพิจารณาซิ เอ้า ๔๘ ชั่วโมงเข้าไปอีก เทียบเข้าไปซิเป็นยังง ๓๖ ชั่วโมงหรือ ๑๐๐ ชั่วโมงเข้าไปเป็นยังง ดูได้ไหม จากนั้นมันก็จะระเบิดออกมาแล้วเป็นยังง แดกบ้านแตกเมืองโน้นนั่นหรือของสวยของงาม จนถึงขนาดแตกบ้านแตกเมือง ยังไม่รู้ว่ามันปฏิภูมิตัดโลโครกขนาดไหน ยังมาหลบลูหลบลูตาว่ามันสวยมันงามได้อยู่หรือ

เอาชิปัญญาหยั่งลงไปซิ พระพุทธเจ้าสอนอย่างเป็นทางการจริงล้วน ๆ ร้อยเปอร์เซ็นต์ กิเลสมันปลอมร้อยเปอร์เซ็นต์ มันหลอกร้อยเปอร์เซ็นต์ มันเสกสรรปั้นยอ ร้อยเปอร์เซ็นต์ อันนี้เป็นความจริงร้อยเปอร์เซ็นต์ เอาเข้าไปแก้กันซิ ให้เห็นชัดเจน เมื่อเห็นชัดเจนแล้วจะเคยรักมากี่กัปกี่กัลป์ก็ตาม มันจะถอนพรวดออกหมดเลยความ ยึดมั่นถือมั่นในสิ่งเหล่านี้ ก็ดิน ถ้าจะแยกเป็นดินเป็นธาตุก็ดี ก็ดิน เหยียบบออยู่นี้ก็ดิน สวยที่ตรงไหน น้ำสวยงามที่ตรงไหน ลมสวยงามที่ตรงไหน ไฟสวยงามที่ตรงไหน ถึงจะ ได้ไปแบกไปหามไปรักไปชอบมันเอานักหนา ดินน้ำลมไฟ อยู่ที่ไหนก็มีแต่ดินน้ำลมไฟ ตื่นหาอะไร กิเลสหลอกว่าเป็นสัตว์เป็นบุคคลเป็นหญิงเป็นชาย ว่าสวยว่างาม ก็ดินน้ำ ลมไฟนี่เองหลอกไปไหน ก็ดินน้ำลมไฟตื่นไปไหน นั่น เอาธรรมหยั่งเข้าไปซิ จนเห็นชัด ตามเป็นจริงแล้วมันเกิดความสลดสังเวชน้ำตาาร่วง

ไอ้โฮ ๆ สลดสังเวชเท่าไรจิตยิ่งเบา ๆ หิว ๆ เพราะมันถอนอุปาทานออกมา เรื่อย ๆ ความยึดมั่นถือมั่น เข้าใจชัดที่ตรงไหนก็ถอนตัวออกมา ๆ จนกระทั่งรู้ชัดตาม เป็นจริงเต็มส่วนแล้วถอนเต็มที่ แน่ะ ไม่ว่าเวทนาทางกาย เวทนาทางจิต มันก็ลูกกลม เข้าไปแหละ สติปัญญาถ้าลงได้ถึงขั้นนี้แล้วจะไม่ถอย ความเพียรไม่ต้องบอก...มาเอง เราจะเห็นได้ชัดเจนว่าความซี้เกียจคือตัวกิเลสแท้ ๆ เมื่อถึงขั้นที่ยันหมั่นเพียรในด้าน อรรถธรรมเพื่อแก้เพื่อถอดถอนเพื่อปราบปรามกิเลส มีมากขึ้นเท่าไรก็ยิ่งเห็นโทษแห่ง ความซี้เกียจซี้คร้านว่าเป็นตัวกิเลสล้วน ๆ นั่นมันเห็นกันอย่างนั้นนี่

เวทนาจีฬิงชิ ความสุข ความทุกข์ เศษ ๆ เกิดขึ้นได้ทั้งทางกายและทางใจ เกิด มาตั้งแต่วันเกิดจนกระทั่งบัดนี้ จะพิจารณาให้เห็นตามความจริงของมันทำไมจะ พิจารณาไม่ได้ ธรรมเป็นของจริงมีอยู่ พิจารณาเพื่อความจริงให้รู้ได้เห็นได้อยู่นี้ ถ้าจะ นำมาพิจารณาให้เห็นตามความจริงจะพ้นความจริงไปได้ยังไง

สติปัญญาที่เงาของจิต..มีอะไร เรากับเงาเราไม่เห็นตื่นเงาเจ้าของ แล้วทำไมไปตื่น เงาของจิต ปรุงแยบขึ้นมาก็ปรุงแล้วก็ดับ ปรุงแล้วก็ดับ ตื่นกันอยู่นั้น ตื่นความปรุง ของเจ้าของ ตื่นภาพของจิตที่เกิดขึ้นจากเจ้าของ หลอกเจ้าของตื่นเจ้าของ โดยอาศัยอัน นั้นมาพาดมาพิงว่ารูปนั้นเสียงนี้เรื่อนั้นเรื่อนี้ เอาอยู่นอก ๆ มันหายไปถึงโลกธาตุ ไหนแล้ว เราปรุงขึ้นมาจากจิตมันก็เป็นภาพของจิต ยังหมายเอาเรื่อนั้นเรื่อนี้เข้ามาสู่ จิต ภาพปรุงขึ้นมากลอกตัวเองอยู่นั้น มันตื่นเงา พิจารณาให้เห็นชัดชิ เมื่อเห็นชัดว่า เป็นเงาของจิต เกิดขึ้นมาจากจิต ปรากฏเป็นภาพออกมาจากจิต รู้ชัดตามจริงมันก็ดับ ลงไปที่จิต ก็มีเท่านั้น วิญญาณความรับทราบ แยบ ๆ ๆ ก็ดับ ดังที่เคยพูดมาแล้วไม่ ทราบก็ร้อยก็พันครั้งแล้วนี้ ความจริงเป็นอย่างนั้น อย่าฝืนความจริง พิจารณาให้เห็น

ตามความจริงจะรู้ความจริงเห็นความจริง จะปล่อยสิ่งจอมปลอมทั้งหลายโดยไม่ต้องสงสัย

นี่แหละการแก้กิเลสแก้ด้วยปัญญา สมาธิเป็นแต่เพียงว่าตะล่อมกิเลสเข้ามาสู่ความสงบ ถ้ากิเลสไม่พ้นผ่านจิตก็สงบ กิเลสพ้นผ่านหาความสงบไม่ได้ จึงต้องอาศัยสมาธิ จากนั้นก็คลี่คลายทางด้านปัญญาจนกระทั่งเห็นชัดเจนแจ่มแจ้งรอบไปหมด รูปก็รอบ เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณก็รอบ เอ้า เวทนาทางจิตซึ่งเป็นของละเอียด มันก็จะรอบของมันไม่หนีไปไหนละ เชื้ออยู่ตรงไหน ไฟตปธรรมจะเผาเข้าไป ๆ เมื่อรู้รอบขอบเขตในอาการทั้งห้าแล้วมันก็รู้ว่าอาการ นี้ไม่ใช่ตัวจริง มันอาการต่างหาก เรามาตื่นเงามาตื่นอาการ เราหลง แน่มันก็รู้แล้ว ปัญญามีต้องรู้ หยั่งทราบเข้าไปแล้วมันก็ปล่อย ก็เหลือแต่จิตกับอวิชชาที่พัวพันกันอยู่ มันก็ไม่พ้นอีกนี่ก็ดี พัดกันลงโดยตรงนั้น ตัวภพตัวชาติให้เกิดแก่เจ็บตายฝังอยู่ที่จิต ท่านให้ชื่อกิเลสประเภทนี้ว่า อวิชชาปจฺจยา สงฺขารา อวิชชานั้นแลเป็นปัจจัยเป็นเครื่องหนุนให้เกิดในภพน้อยภพใหญ่ เกิดอยู่ไม่หยุดไม่ถอย วิบากพาให้ตีให้ซ้ำให้สุขให้ทุกข์ออกจากอันนี้ พิจารณาฟาดฟันลงไปตรงนั้น จนกระทั่งอวิชชาที่ว่า เป็นเชื้ออันฝังลึกอยู่ในแต่กกระเจาใจไปจากใจแล้ว มันปลอมที่ไหนจิตนี้ กิเลสพาปลอมต่างหาก จิตทุกข์ที่ไหนที่นี้ ก็กิเลสพาให้ทุกข์ต่างหากนี่

จิตที่มีธรรมเป็นธรรมทั้งดวง จิตเป็นธรรม ธรรมเป็นจิต แล้วมีทุกข์ที่ไหน มียากลำบากที่ตรงไหน กิเลสต่างหากพาให้ยาก กิเลสต่างหากพาให้ขี้เกียจขี้คร้าน กิเลสต่างหากพาให้ตำหนิติเตียนตนว่าบุญน้อยวาสนาน้อย แต่เวลาจะนอนจมทั้งวันทั้งคืน กิเลสไม่ได้บอกว่ำนวสนาน้อยหรือมาก เพราะเป็นเรื่องของกิเลส เป็นผลรายได้ของกิเลส มันไม่บอก ให้พากันทราบไว้ซิ นี่แหละกลมายาของกิเลสมันหลอกขนาดนั้นแหละ เพราะฉะนั้นความทุกข์ความยากความลำบากทั้งหมดในการประกอบความเพียร จึงเป็นเรื่องของกิเลสทั้งมวล เราต่อสู้กับกิเลสก็ต้องทุกข์ต้องยากซิ เราไม่ได้ต่อสู้กับธรรม ธรรมจะยากอะไร เมื่อต่อสู้กับกิเลส กิเลสหายชากไปหมดแล้วไม่มีอะไรยากที่นี้ อยู่แสนสบาย เอ้า ธรรมเรื่องอำนาจบนจิต จิตกับธรรมเป็นอันเดียวกันแล้ว มีอะไรจะมาติดมาข้องในสามแดนโลกธาตุ เรียกว่า อวภาคของจิต นั้นหมายถึงอย่างนั้น

อวภาคของโลกเป็นยังไง อวภาคของจิตเป็นยังไง ฉันทก็ฉันทนั้นไม่มีอะไรติดกัน มันติดมันขัดที่ตรงไหน มันติดขัดกับกิเลสต่างหาก กิเลสเป็นผู้กีดผู้ขวางต่างหาก เมื่อกิเลสได้สิ้นไปจากใจแล้วอะไรมาขวางจิต ถ้าเป็นสัตว์ก็ลงแบบว่ายหัวทางกลางตัวในน้ำ มหาสมุทรทะเลไปสุดเหวี่ยงนั่นแหละ นี่จิตก็รู้สุดเหวี่ยงคิดได้สุดเหวี่ยง พุดได้เต็มปาก

ไม่มีอะไรมาก็ดีมาขวางมากันมากางจิตใจ มันแว้งมันว่างไปหมด กิเลสบรรลัยไปเสียอย่างเดียวเท่านั้นแว้งว่างไปหมด ไม่มีอะไรขวาง

กิเลสเท่านั้นเป็นตัวกีดตัวขวางเป็นตัวเสียดจัญไร พัดลงให้มันแหลกซึกปฏิบัติ กลัวเป็นกลัวตายอะไรเป็นเรื่องของกิเลสทั้งหมด การอยากรู้เห็นความจริงนั้นเป็นธรรม เอาให้เห็นความจริงจะพ้นไปไหน ศาสตาดองค์เอกสอนลงเป็นสวากขาตธรรมแท้ ๆ ปลอมไปที่ไหน กิเลสมันปลอมวันยังค่ำอยู่ในหัวใจทำไมไม่รู้ว่ามันปลอม พอจะหยับธรรมขึ้นมาประพฤติปฏิบัติชั่วครูชั่วยาม ให้กิเลสมันปิดมือหลุดไปหมด เครื่องมือศาสตราอาวุธอะไรที่จะต่อสู้กับกิเลสหลุดมือไปหมด เหลือแต่ตัวให้กิเลสเหยียบย่ำทำลายอยู่เป็นประโยชน์อะไร

เราเป็นนักปฏิบัติควรที่จะได้ครองมรรคผลนิพพานด้วยการปฏิบัตินี้แท้ ๆ ทำไมจะให้กิเลสมาเหยียบหัวอยู่ตลอดเวลา มันสมควรแล้วหรือนักปฏิบัติ คิดบ้างซิ พอปุดไป ๆ เหนื่อย เอาละเพียงเท่านั้น

พูดท้ายเทศน์

ครูบาอาจารย์ที่เคารพเลื่อมใสเช่นอย่างท่านอาจารย์มั่นนี่ เราเชื่อท่านร้อยเปอร์เซ็นต์ไม่มีบั้นเลย ถ้าเป็นสิ่งที่เป็นไปได้แล้วท่านจะไม่ตะละเลย เป็นสิ่งที่เป็นโทษเป็นกรรมหรือเป็นวัฏจักร เป็นยาเสพย์ติดเสพติดอะไร เป็นภัยต่อการประพฤติปฏิบัติธรรมและมรรคผลนิพพานแล้ว ท่านอาจารย์มั่นจะเป็นองค์หนึ่งทีเดียวที่จะสลัดทันทีเลย เร็วยิ่งกว่าฟ้าแลบเสียอีก

เช่น หมากพลู บุหรี่ มันจะเป็นอะไร ถ้าให้มันกินประมาณอะไรก็เป็นภัยทั้งนั้นแหละ แม้แต่อาหารก็ลองกินกินประมาณดูซิ ท่านจึงสอนว่า มตฺตญฺยุตา สทา สาธุ โภชนมตฺตญฺยุตา ก็คือไม่ให้เลยประมาณ เช่น ดิบบุหรี่ปริมาณหรือสุบบุหรี่ปริมาณจะกินจะตายหัวราก็เป็นได้เหมือนกัน อาหารก็เป็นอาหารนั้นแหละ กินจนจะให้ตายมันก็ตายได้ อะไรถ้าเลยประมาณแล้วไม่ใช่ของดี

เรามาพิจารณาเรื่องหมากพลูบุหรี่ปริมาณว่าเป็นข้าศึกต่อการบำเพ็ญสมณธรรมตรงไหนก็ไม่เห็น เช่นอย่างการปฏิบัติธรรม ฉันทมากอยู่ก็ปฏิบัติได้อยู่นี้ สติก็มีอยู่นี้ ปัญญาก็มีอยู่นี้ หมากขึ้นไหนมาทำลายสติปัญญาได้ หมากขึ้นไหนมาทำลายความเพียรเราได้ หมากนี้เธอจะกั้นกางไม่ให้เห็นมรรคผลนิพพาน มันกีดกันได้จริง ๆ เธอเราก็มองไม่เห็น แน่ะ ไอ้พวกกุญแจพวกอวดดีอวดดีในเรื่องว่าการฉันทมากเป็นภัย นี่คือตัวภัย ตัวนี้ตัวมันเป็นภัยที่ร้ายแรงมาก อยู่ไม่เป็นสุข เพื่อจะอวดโลกเขานี้ สุบธรรมดาฉันทธรรมดาตามหลักประเพณีที่เคยเป็นมาธรรมดา ๆ ของธาตุของขันธของประเพณี ไม่ได้ทำศีลธรรมอะไรให้เลื่อมใสเสีย มันจะเป็นอะไร จะมาหา

เกาะอะไรที่มันไม่คันอยู่นี้ ตรงมันคัน ๆ ทำไมไม่เกาะ พวกนี้พวกยูแห่พวกก่อกวนพวกทำลาย ถ้าเทียบกับลัทธิก็ลัทธิอื่นนั่นแหละว่างั้นเลย เราว่างั้นนะ

เราก็พิจารณาเต็มหัวใจของเรา อะไรมันทำให้ศีลธรรมตรงไหนบกพร่องไปก็ไม่เห็นมี หากจะวิเศษวิโสกับมันนี่ก็ไม่เห็นมี ความเคยชินก็ทำไปอย่างนั้นแหละ ๆ ถ้าว่าติดนี้มันก็ไม่ได้เห็นติดพอจะไปทำลายมรรคผลนิพพานให้ขาดสะบั้นลงไป ถ้าสมมุติว่าผู้จะรับมรรคผลนิพพานแล้วฉันหมากสุบบุหรีทำลายไปหมด เช่น พระอรหันต์สุบบุหรีฉันหมากอย่างนี้ พระอรหันต์เหล็กไปหมดนี้ อย่างท่านอาจารย์มันอย่างนี้ องค์ทรงมรรคทรงผลนิพพานร้อยเปอร์เซ็นต์ ท่านไม่เสียดายมรรคผลนิพพานท่านเหรอต่านถึงได้ฉันหมากสุบบุหรี หมากพลูบุหรีนี้มีคุณค่ายิ่งกว่ามรรคผลนิพพานที่บรรลัยไปแล้วนั้นเหรอ นั่น เพราะหมากบุหรีนี้ทำลายมันก็ไม่เห็นมี

อย่างอุตริไม่ฉันเนื้อฉันปลานี้ก็เหมือนกัน พวกนี้มีแต่พวกทำลายทั้งนั้น พระพุทธเจ้าทรงเห็นเหตุการณ์ทรงบัญญัติไว้แล้วทุกสิ่งทุกอย่าง มันยังมาแก้ไขได้เดี๋ยวนี้ ถ้าไม่ใช่เทวทัตจะเป็นใคร ก็เทวทัตเป็นผู้ขอเองขอพร ๕ ประการนี้ จะยกเทวทัตขึ้นมาเหยียบหัวพระพุทธเจ้าได้ยังไง พิจารณาซิ ห้ามไม่ให้ฉันเนื้อฉันปลานี้ก็พระเทวทัตไม่ใช่เหรอไปขอจากพระพุทธเจ้า พระองค์ก็บอกว่าเราห้ามไม่ได้ โลกเป็นอยู่อย่างนั้นจะไปทำไถ ก็เหมือนกับเอาฝ่ามือไปกั้นน้ำมหาสมุทร องค์ไหนอยากฉันก็ฉัน ไม่อยากฉันก็แล้วแต่ แต่สำคัญที่อุทิสสมังสะ เนื้อเจาะจง ๓ ประการและเนื้อ ๑๐ อย่างนั้น แน่ะ

ท่านก็บอกไว้แล้ว เนื้อม้า เนื้อหมา เนื้องู เนื้อเสือโคร่ง เสือเหลือง เสือดาว เนื้อหมี เนื้อมนุษย์ ท่านก็บอกไว้แล้วที่ห้ามฉัน ฉะนั้นเป็นอาบัตินั้น ๆ ฉันทเนื้อมนุษย์เป็นอาบัติอุลลัจจัย ก็บอกไว้หมด จากนั้นก็ห้ามเนื้ออุทิสสมังสะที่เขาเจาะจงก็บอกไว้แล้ว แม้เช่นนั้นองค์ไหนไม่รู้ไม่เห็นก็ฉันได้บอกไว้อีก เห็นชัด ๆ กันอยู่แล้ว มันไปริ้อมาทำไม เทวทัตตายไปแล้วมันอยากแทนเทวทัตหรือ อวดอะไร สมบัติของเทวทัตเอามาอวดพระพุทธเจ้าทำไม แน่ะ ใครจะไปรู้ดีรู้ชอบเหมาะสมยิ่งกว่าพระพุทธเจ้า ถ้าหากว่าเทวทัตรู้ดีรู้ชอบยิ่งกว่าพระพุทธเจ้าก็กราบเทวทัตเสียซิ จะว่า พุทธิ สรรณิ คัจฉามิ ทำไม ก็เทวทัต สรรณิ คัจฉามิ เสียซิ มันก็เท่านั้นเอง ใครชอบอะไรก็เอานั้น จะไปหาคัดค้านต้านทานโลกคือชาวพุทธที่เขาถือตามพระพุทธเจ้าทำไม

มันเคยเห็นแล้วนี้ พวกนี้พ้ออดมาก ๆ แล้ว โอ แหมโงมตีใหญ่แน่ จะว่าพุดอะไรแม้แต่ท่านอาจารย์อุ้นนี้ท่านก็ยังเป็น นั่นก็พอดีกับท่านอาจารย์กงมาที่ไปกรุงเทพฯ ด้วยกัน ท่านอาจารย์กงมาท่านตรงไปตรงมานี้ ไปบิณฑบาต “ท่านอาจารย์อุ้นอย่าไปนะวันนี้” เขาเลยนะ “ถ้าไปแล้วแตกหมดเลยกรุงเทพฯ” เขาเอาหมกห่อใส่

บาตร พวกอาหารอย่างนี้โยนทิ้งต่อหน้าเขา ท่านเอาขนาดนั้นนะ ท่านอาจารย์กงมาเลยไม่ให้บิณฑบาต

ท่านว่าพระแจ้งพระกาพระยักษ์พระผีไปหมด ไปที่ไหนตำหนิแต่เรื่องพระ สอนมรรคผลนิพพานให้คนไม่ยอมสอน เอาตัวนี้โจมตีไปทั่วโลกดินแดน ท่านอาจารย์อุ้นนี่ท่านก็ยังดีอันหนึ่ง ท่านจากท่านอาจารย์มันไปเสียนาน ก็ไปเป็นความเห็นผิดอย่างฝังจมอย่างนี้ละ เวลากลับไปหาท่านอาจารย์มันเราอยู่หนองผือนี้ ท่านก็ใส่เอาเสียนัก ๆ ก็ดีนะท่านรู้ตัวแก้ทันทีเลย นี่นำชมท่าน

ท่านอาจารย์มันท่านใส่เอา “ไหนอุ้น” ว่าจ๊ะ “ท่านรู้ท่านฉลาดท่านไม่ฉันเนื้อฉันปลา ผมเป็นพระยักษ์พระผีฉันเนื้อฉันปลา ผมไม่รู้ไม่ฉลาด เอ้า ท่านเอาธรรมที่ไม่ฉันเนื้อฉันปลามาสอนผมบ้างนะ ผมจะได้ปฏิบัติตามท่าน ผมนี้มันโง่ ท่านนะฉลาดเหนือพระพุทธเจ้า” ว่าจ้เลยนะ “พระพุทธเจ้าท่านไม่ทรงห้ามการฉันเนื้อฉันปลา เว้นแต่อย่างนั้น ๆ” อย่างที่ว่า “แต่ท่านนี้ไม่ฉันไปโดยประการทั้งปวง ท่านคงเก่งกว่าพระพุทธเจ้า ท่านลองเอาธรรมที่เก่งกว่าพระพุทธเจ้ามาสอนผมหน่อยซิ”

ท่านใส่ลงไปปิ้ง ๆ เลยนะ โอ๊ย เวลาท่านพูดนี้ซึ่งขัง “ผมนี้มันโง่” ว่าจั้นนะ ท่านไม่ว่าท่านฉลาดเลย ท่านอาจารย์อุ้นก็นิ่งเลย พอออกจากท่านไปแล้วหยุด จดเลย ที่นี้มาฉัน ฉันที่แรกก็อาเจียน ฉันไข่เฉย ๆ ก็อาเจียน ท่านก็เอาจนได้นะ ท่านยอมรับเลย ปฏิบัติตามท่านอาจารย์มันตั้งแต่บัดนั้นไป ท่านอยู่ทำอุเทน ท่านก็เสียแล้วแหละ แต่ท่านปฏิบัติตัวของท่านอย่างท่านอาจารย์มันว่า ไม่ค้ำท่านอาจารย์มันแม้คำเดียวเลยนะ นิ่งเลยเชียว ท่านอาจารย์มันก็พูดอย่างเต็มที่เหมือนกันนะ ก็อย่างนั้นแล้ว

พวกนี้ก็แบบเดียวกัน ไปไหนกระเทือนโลก ไม่ได้ส่งเสริมโลก มีแต่ทำลายทั้งนั้น เยื่อหุ้มจงหองพองขนถือตัวว่าวิเศษวิโส ใครรับนาน ๆ เข้าก็เป็นนะไม่ทราบว่าเป็นยังไง เท่าที่ผมเคยได้เกี่ยวข้องมาเป็นทุกราย เป็นมากเป็นน้อยต่างกัน เฉพาะอดไปมาก นานเท่าไรก็ยังเป็นมาก แต่ผมไม่ยกตัวอย่างขึ้นให้มากยิ่งขึ้นนี้ ชื่อของพระของครูบาอาจารย์ที่ไม่ฉันเนื้อฉันปลาเป็นไปอย่างนี้ทั้งนั้นแหละ แต่ก็ไปลงที่ท่านอาจารย์มันนะ ท่านเหล่านี้ไปลงที่ท่านอาจารย์มัน ทั้ง ๆ ที่เคยเป็นลูกศิษย์ของท่านออกไปก็เป็นอย่างนั้นแหละ แต่กลับไปก็ไปแก้เจ้าของกับท่านอาจารย์มันได้เหมือนกัน ท่านไม่ฉันเนื้อฉันปลาท่านหยุด ท่านก็กลับฉันตามเดิม มีหลายองค์นะ

พวกนี้พวกก่อกรวนทำลายศาสนธรรม มีอยู่เห็นกันอยู่ที่นี่ อวดตัวเก่ง อวดไปไหนก็อวดไปเถอะ ถ้าลงนอกจากหลักธรรมหลักวินัยของพระพุทธเจ้าแล้ว มันมีแต่ความอวดตัวกิเลสตัวเก่ง ๆ ตัวมันกัดเก่ง ๆ นั้นแหละ ไปไหนก็ดะไปเลยยิ่งกว่าหมา ไม่รู้

จนกระทั่งเจ้าของแล้วนะ เก่งกว่าหมาอีก หมายถึงรู้เจ้าของนะนอกจากเป็นบ้าเท่านั้นเอง
หมามันรู้เจ้าของไม่กัด กัดแต่คนอื่น อันนี้กัดถึงพระพุทธเจ้าที่เป็นเจ้าของเลย ดุชิ